

SACRED PRACTICE OR STUPID CUSTOM? THE ROLE AND LIMIT OF *MINHAG* IN HALAKHAH

PART II: FROM SACRED TO STUPID – THE DIFFERENT TYPES OF *MINHAGIM*

I. CUSTOMS OF STRINGENCY

1. Mishnah, Pesachim 4:1

In a place which is accustomed to performing *melakhah* on Erev Pesach until midday – they may do so. In a place which is not – they may not. If one is traveling from a place where they do to a place where they don't, or a place where they don't to a place where they do – one must observe the stringencies of the place where one came from and from where they are going. And one should not do something different so as not to cause strife. ...

2. Babylonian Talmud, Pesachim 50b

Bnei Baishan were accustomed to not travel [to market day] from Tyre to Sidon on Shabbat eve. Their later generations came before R. Yochanan. They said: our forebears were able to do so, but we cannot [as we need the income]. He said to them: your ancestors already accepted this upon themselves, as it is written: "My son, hear your father's rebuke and do not abandon your mother's teaching" (Prov. 1:8).

3. Responsa Ran §48

I was asked by 'Reuven' who married a wife in France, a place where they are accustomed to not marry two women because of the decree of R. Gershom, but now he lives in Castille – a place where they do marry more than one wife ...

And in such a case it seems certain that one who moves from a place with no intention to return is not bound by the stringencies of that place. However, if a Beit Din Gadol that decreed something on all the people in the

1. משנה פסחים פרק ד משנה א

מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות – עושין. מקום שנהגו שלא לעשות – אין עושין. ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין, או ממקום שאין עושין למקום שעושין – נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם. ואל ישנה אדם מפני המחלוקת. ...

2. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נ:

בני ביישן נהוג דלא הוו אזלין מצור לצידון במעלי שבתא. אתו בנייהו קמיה דר' יוחנן, אמרו לו: אבהתינן אפשר להו, אנן לא אפשר לן. אמר להו: כבר קיבלו אבותיכם עליהם שנאמר (משלי א, ח) "שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך":

3. שו"ת הר"ן סימן מח

כתבת: ראובן נשא אשה בצרפת שהוא מקום שנהגו שלא לישא שתי נשים מפני חרם רבנו גרשום ז"ל, והנה עתה הוא דר בארץ קשטילה מקום שנהגו לישא שתי נשים ...

ובכי האי גוונא ודאי מי שיצא משם ואין דעתו לחזור – אין נותנים עליו חומרי אותו מקום שיצא משם, אבל בית דין הגדול שהחרימ דבר אחד על כל אנשי גלילותיו עליהם ועל זרעם וקבלוהו עליהם, איני רואה מתוך אותה משנה

area and their descendants and it was accepted by them, I don't see how one of the descendants of the people upon whom the decree was made in that place can say that because he has left it no longer binds him, because such a decree is not based on the place but on the person themselves...

4. *Shulchan Arukh*, O.C. 453:1

The following may be used to fulfil the obligation of matzah: wheat, barley, spelt, oats, and rye – and the custom is to take wheat, but not rice or other types of *kitniyot* (legumes), and these also do not come to be leavened and so it is permitted to make a cooked food from them.

Rama: And there are those who forbid [the eating of *kitniyot*.] And the Ashkenazi custom is to be stringent and this should not be changed.

5. R. Ovadiah Yosef, *Yabia Omer* Vol. V, O.C. §37 I was asked about an Ashkenazi woman who married a Sefardi man, and in her home growing up she was accustomed to follow her family's customs regarding all the stringencies to which they were accustomed. Among them was the prohibition on eating rice and *kitniyot* over Pesach. But now she wonders if she can follow her husband's custom to cook rice and *kitniyot* and eat them on Pesach or if this is a violation of 'do not forsake the Torah of your mother.'

And anyway, it seems that in the Land of Israel and its surroundings, the teachings of the Rambam and the *Shulchan Arukh* are accepted, for they are the designated leaders, 'by their words shall we break camp and by their words shall we make camp' and so it is certain that it is permissible for her to be lenient and follow the custom of her Sefardi husband.

דכל היכא שאחד מבני בניהם מאותם שהחרם היה חל עליו בעודו במקומו שנאמר שמפני שיצא ממקומו יהא מסולק החרם מעליו, לפי שחרם זה אין המקום גורם אותו אלא אקרקפתא דגברי רמי ...

4. שו"ע או"ח סימן תנג ס"ק א

אלו דברים שיוצאים בהם ידי חובת מצה, בחטים ובשעורים ובכסמין ובשבולת שועל ובשיפון, והמנהג לקח לכתחלה חטים, (מהרי"ל), אבל לא בארז ושאר מיני קטניות, וגם אינם באים לידי חמוץ ומתיר לעשות מהם תבשיל.

הגה: ויש אוסרים (טור והגהות מימוני פ"ה ומרדכי פ' כל שעה). והמנהג באשכנז להחמיר, ואין לשנות.

5. שו"ת יביע אומר חלק ה - אורח חיים סימן לו נשאלתי אודות אשה אשכנזיה שנישאת לבעל ספרדי, ובהיותה בבית אביה היתה נוהגת כמנהג הוריה בכל החומרות שנוהגים, ומהם אכילת אורז וקטניות בפסח שנוהגים בהם איסור (כמ"ש הרמ"א סי' תנג), וכעת אותה נפשה לנהוג כמנהג בעלה לבשל אורז וקטניות ולאכלם בפסח, אם אין בזה משום: אל תטוש תורת אמך.

ומכל שכן בארץ ישראל וסביבותיה שקבלו עליהם הוראות הרמב"ם ומרן הש"ע, שהם מרי דאתרין, ועל פיהם יחנו ועל פיהם יסעו, בודאי שהאשה רשאית להקל כמנהג בעלה הספרדי.

6. Babylonian Talmud, Menachot 32a

Said Abaye to R. Joseph, and do you not hold that Rav's statement [of the halakhah] referred to the leaving of the space [above and below]? But is it not the fact that Rav usually relies upon the practice of people, and the general practice is to leave [the space between] the sections closed? For Rabbah said in the name of R. Kahana who had it from Rav, If Elijah were to come and say that *chalitzah* may be performed with a covered shoe, he would be obeyed; [were he, however, to say] that *chalitzah* may not be performed with a sandal, he would not be obeyed, for the people have long ago adopted the practice [of performing it] with a sandal.

7. Responsa Igrot Moshe, E.H. Vol. IV, §100

A custom based on a halakhic disagreement is based in the laws of legislation ... before halakhah was decided in the *Lishkat ha-Gazit* every wise person was able to decide for themselves, and those who asked them were required to abide by their decision – whether it resulted in a leniency or stringency – and since all the people of a place were his students and asked him what the law was, it applied to future generations until a wiser person would emerge.

8. Pri Chadash, O.C. 496

And all this seems correct when they do not have a rabbi, but if they do, he can teach them a leniency regarding something that they are not accustomed to doing because a certain *posek* believed it to not be permitted, and since the rabbi can bring proofs to contradict that decision, they are no longer obligated to follow the former rabbi, 'upon his words shall the break camp and upon his words shall they make camp.'

6. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף לב עמוד א

אמר ליה אב"י לרב יוסף: ואת לא תסברא דכי אמר רב אריוח? והא רב אית ליה מנהגא, והאידינא נהוג עלמא בסתומות, דאמר רבא אמר רב כהנא אמר רב: אם יבא אליהו ויאמר חולצין במנעל - שומעין לו, אין חולצין בסנדל - אין שומעין לו, שכבר נהגו העם בסנדל.

7. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן ק
מנהג דמחלוקת בדין הוא מדיני הוראה ... דקודם שנפסקה הלכה בלשכת הגזית, רשאי כל חכם להורות כדעתו והשואלים אותו צריכין לעשות כמותו בין לקולא בין לחומרא, ומכיון שכל בני המקום היו תלמידיו ושואליו נעשה ממילא הדין לכל בני המקום אף לדורות אחרים הדין כפי שהורה כל זמן שלא קם שם חכם הגדול ממנו בחכמה ובמנין.

8. פרי חדש אורח חיים סימן תצו

והנה אמת נכון הדבר כשלא יש להם רב עליהם, אבל אם יש להם חכם מובהק, יכול להורות קולא בדבר שהרי הם לא נהגו כן אלא על פי אותו פוסק לאסור כסבורין שהדין כך, וכיון שהרב יש לו ראיות לסתור דברי אותו פוסק, אינן חייבין לילך אלא אחר השופט אשר יהיה בימים ההם, ועל פיו יחנו ועל פיו יסעו.

9. Babylonian Talmud, Chullin 105a

Mar Ukva says, in comparison to my father, regarding this matter, I am vinegar the son of wine. My father, when he ate meat, would not eat cheese until the same time the next day. But I, even if I won't eat it at this meal, I'll eat it at the next meal.

9. תלמוד בבלי מסכת חולין קה.

אמר מר עוקבא, אנא להא מלתא חלא בר חמרא לגבי אבא, דאילו אבא כי הוה אכיל בשרא האידנא לא הוה אכל גבינה עד למחר עד השתא. ואילו אנא בהא סעודתא הוא דלא אכילנא, לסעודתא אחריתא אכילנא.

III. CUSTOMS THAT CREATE A NEW PRACTICE

10. Babylonian Talmud, Ta'anit 28b

Rav happened to come to Babylonia, where he saw that they were reciting Hallel on a New Moon. He thought to stop them, [as he assumed that they were reciting Hallel unnecessarily.] Once he saw that they were omitting portions, he said: learn from this that they are maintaining the custom of their forefathers.

10. תלמוד בבלי מסכת תענית כח:

רב איקלע לבבל חזינהו דקא קרו הלילא בריש ירחא, סבר לאפסוקינהו. כיון דחזא דקא מדלגי דלוגי, אמר שמע מינה מנהג אבותיהם בידיהם

11. Babylonian Talmud, Beitzah 4b

And now that we know the determination of the month, what is the reason that we observe two days? Because they sent a warning from there, be careful to observe the custom of your fathers that you received, because at times the monarchy will issue decrees. And the people will come to have their proper observance of the Festivals be disrupted again.

11. תלמוד בבלי מסכת ביצה ד:

והשתא דידעינן בקביעא דירחא, מאי טעמא עבדינן תרי יומי? משום דשלחו מתם הזהירו במנהג אבותיכם בידיכם, זמנין דגזרו המלכות גזרה ואתי לאקלקולי.

IV. CUSTOMS BASED ON A MISTAKE

12. Babylonian Talmud, Pesachim 50b-51a

The residents of the city of Chozai were accustomed to separate challah from rice dough. They came and told Rav Yosef about this custom. He said to them: Let a non-priest eat this dough in their presence [to show them unequivocally that this custom has no legal basis.] Abaye raised an objection to him: With regard to matters that are permitted, but others were accustomed to treat them as a prohibition, you are not allowed to permit. Rav Yosef said to Abaye: And wasn't it stated about this halakha concerning stringencies

12. תלמוד בבלי מסכת פסחים נ:--נא.

בני חוזאי נהגי דמפרשי חלה מארוזא. אתו ואמרו ליה לרב יוסף אמר להו - ניכלה זר באפייהו. איתיביה אביי - דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהם. אמר לו - ולא מי איתמר עלה: אמר רב חסדא בכותאי. כותאי מאי טעמא? משום דמסרכי מילתא - הנך אינשי נמי סרכי מילתא.

that Rav Chisda said: This was stated specifically with regard to Samaritans? What is the reason that this applies to Samaritans? It is due to the fact that they will extend this matter [of leniency]. These people of Chozai will also extend this matter [of leniency].

13. Rosh, Pesachim 4:3

It seems that a distinction is to be made between an important custom that the people observe through the encouragement of a *talmid chacham*, and a bad custom where people are accustomed to not doing something permitted – in this situation one cannot violate it in front of them.

V. CUSTOMS THAT CONTRADICT OR VIOLATE HALAKHAH

14. Babylonian Talmud, Pesachim 50b–51a

Rather, Rav Ashi said: We see, if the majority of people in that place eat rice, do not let a non-priest eat challah in their presence, lest the halakhic category of challah be forgotten from them. And if most of them eat grain, let a non-priest eat [challah separated from rice dough] in their presence, lest they separate challah from [grain, from which separating challah] is a requirement, on behalf of an exemption, or from that which is an exemption on behalf of that which is a requirement.

15. Responsa Rosh, 55:10

But if they are accustomed to doing something which is an *aveirah* one must change that custom, even if great people do such a custom, because no Beit Din has the power to uproot something from the Torah. ... And this is not just regarding a custom that is an *aveirah* that must be changed but even a custom intended to protect and distance but can still result in damage must be stopped.

13. רא"ש מסכת פסחים פרק ד סימן ג

הילכך צריך לומר שיש חילוק במנהגים דמתניתין איירי במנהג חשוב שנהגו בני המקום על פי ת"ח ותלמיד חכם נהג עמהם. אבל מנהג גרוע של בני המדינה שנהגו מעצמם דבר אחד מותר להתירן שלא בפניהם.

14. תלמוד בבלי מסכת פסחים נא.

אלא אמר רב אשי חזינן אי רובן אורז אכלי, לא ניכלה זר באפייהו – דילמא משתכחא תורת חלה מינייהו. ואי רובן דגן אכלי, ניכלה זר באפייהו – דילמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב

15. שו"ת הרא"ש כלל נה סימן י

אבל אם נהגו במקומות מנהג שיש בו עבירה יש לשנות המנהג אפילו הנהיגו גדולים את המנהג דאין בית דין מתנין לעקור דבר מן התורה. ... ולא מיבעיא מנהג של עבירה שיש לשנותו אלא אפילו מנהג שעשו לסייג ולהרחקה ויכול לבא ממנו קלקול יש לבטל המנהג.

16. *Pri Chadash*, O.C. 496

But if this custom will lead to a violation of a prohibition – even a rabbinic one – it is obvious that one must cease it.

17. *Shluchan Arukh*, O.C. 605:1

Regarding those who are accustomed to achieve acquittal on Erev Yom Kippur by slaughtering a chicken for every male son and reciting *pesukim*, one must protest the *minhag*.

Rama: And there are many great rabbis who endorsed this custom, and it is codified by many later authorities, and so we are accustomed to doing so in our communities and it should not be changed for it is an ancient custom.

18. *Mishna Berurah*, 496, 1

“One must protest the *minhag*” – because of a concern for *darkhei emori*.

19. *Responsa Igrot Moshe*, O.C. Vol II, §35

Regarding the custom of some communities to read the curses of *Parashat Bechukotai* and *Parashat Ki Tavo* without any *berakhot*: this is a mistaken custom and it is forbidden to follow such a custom as it is prohibited to read from the Torah publicly even one verse without a *berakhah*.

16. פרי חדש אורח חיים סימן תצו (דיני מנהגי

איסור סי' י)

אבל אם היה איסור בדבר אפילו איסור דרבנן פשיטא שהיה מבטל המנהג.

17. שו"ע או"ח סימן תרה סי' א

מה שנוהגים לעשות כפירה בערב יום כפורים לשחט תרנגול על כל בן זכר ולומר עליו פסוקים, יש למנע המנהג.

הגה: ויש מהגאונים שכתבו מנהג זה, וכן כתבו אותו רבים מן האחרונים, וכן נוהגין בכל מדינות אלו ואין לשנות, כי הוא מנהג ותיקין.

18. משנה ברורה סימן תרה סי' א

יש למנוע המנהג - משום חשש דרכי האמורי:

19. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן לה

בדבר שבאיזה מקומות נוהגין שקורין את התוכחות שבפ' בחקתי ובפ' תבוא בלא ברכות ... הוא מנהג טעות ואסור להתנהג כן כי אסור לקרות בתורה בצבור אף פסוק אחד בלא ברכה.